

PERIODIEK

VAN DE VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE
TE LICHTENVOORDE

INTERIEUR VAN DE n.h. JOHANNESKERK AAN HET BEGIN VAN DEZE EEUW.

NO. 21

JANUARI 1990

VOORWOORD

In de periodiek no 20 van het vorige jaar zijn door betreuringswaardige omstandigheden de namen van de schrijvers van enkele artikelen niet vermeld. Wij willen dit verzuim alsnog goedmaken.

p. 4 en 5 : De Pillewegge door A. Polders

p.10 en 11 : De handgeschreven copy is de inleiding tot de volgende pagina's van de hand van Harry Kruijper te Dinxperlo, thans te Aalten.

p.28 e.v. : Inventaris archieven door J.J. Seekles

p.13 e.v. : Waalwijkse schoenmakers door Jan Denkers uit Winterswijk in het "Achterhoek Nieuws" 1981.

Voor de voortgang van onze periodiek in de komende jaren vragen wij onze leden/lezers bijdragen te zoeken. Wellicht heeft men nog oude documenten en/of foto's, die tijdelijk ter beschikking gesteld kunnen worden aan de redactie, (uiteraard wordt e.e.a. teruggegeven), of oude herinneringen, welke op paier gezet kunnen worden. Eventueel is de redactie bereid hierbij te helpen. Als onderwerpen denken wij hierbij aan :

- = De geschiedenis van Lichtenvoorde en de naburige kerkdorpen, zowel op politiek, kerkelijk, cultureel en sociaal/economisch terrein.
- = Streektaalnieuws.
- = Dieren- en plantenwereld vóór de vervuiling.
- = Geschiedenis van de oostenlijke Achterhoek.

Wij stellen ons voor de komende jaren deze onderwerpen zoveel mogelijk tot zijn recht te laten komen. Voor verdere op- of aanmerkingen houden wij ons aanbevolen.

De redactie

Op de jaarvergadering van 12 april 1989 had ik het genoegen tot voorzitter van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde te worden gekozen.

In mijn welkomtspeech zei ik onder meer :

- De belangstelling voor de geschiedenis van het verleden wordt gedreven door de drang om te weten, hoe de feitelijkheid van het verleden was, wat er feitelijk gebeurd is. Het is een zoeken naar de oorzakelijke samenhang van gebeurtenissen en feiten, die de loop der geschiedenis vormen.
- Thans is er sprake van een nauwere samenwerking tussen de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde en de Oudheidkundige Vereniging "Grol" en ik hoop, dat die toekomstig ook mag bestaan met de Oudheidkundige Vereniging "Zuwent", dat notabene binnen de gemeentegrenzen van Lichtenvoorde ligt.
- Voorkómen moet worden, dat er rivaliteit ontstaat tussen genoemde verenigingen, te meer daar ook in het verleden, met name de kerkelijke geschiedenis van Groenlo, Lichtenvoorde, Harreveld, Zieuwent, Vragender en Lievelede niet los van elkaar te denken zijn, maar samen een gemeenschappelijke historie vormen.
- Elkaar stimuleren in het zoeken naar de waarachtigheid van het verleden, naar de leefwijzen en leefgewoonten, naar de godsdienstbeleving en de volksaard in het hart van de Achterhoek - binnen de enclave Groenlo - Lichtenvoorde - lijkt mij een grotere verrijking voor de gezamenlijke oudheidkundige verenigingen van deze regio, dan het alleen op zoek gaan naar het verre verleden van de afzonderlijke dorpen en buurtschappen, ook al hebben die ieder hun eigen aparte trekken.

De voorzitter

LEKTOUR - BESTUUR & AKTIVITEITEN ANNO 1989

In periodiek nr. 20 heeft het bestuur van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde een lijst van boeken gepubliceerd, die in haar bezit zijn en door de leden geraadpleegd kunnen worden. Inmiddels kunnen we aan deze boekenlijst een lijst van tijdschriften toevoegen, welke wij o.a. via ruilabonnementen hebben verkregen.

- Periodiek van de vereniging Eibergen: Old Ni-je uitg.anno 1989
- Periodiek van de vereniging Winterswijk: Freriks Nieuws 1989
- Periodiek van de A.D.W.(Aalten-Dinxperlo-Wisch)1978-1989
- Periodiek van het Starings Instituut: Den Schaorpaol 1988-1989
- Periodiek van de Oudh.Ver."Zuwent" : "Het Hoederboom" 1987-1989
- Periodiek van de vereniging Groenlo ("Grol")
- Gelders Oudheidkundig Contactbericht 1983-1989
- Periodieken van andere instellingen.

Tevens kunnen er een aantal boekwerkjes aan de lijst worden toegevoegd :

- Hendrik Odink 1889-1973
Folklore en vroomheid in Berkelland
- Jaarverslag 1949 v.d. Coöp. Zuivelfabriek Lichtenvoorde
Voorwaarden en lijsten melkritten
- J.C. Bierens- de Haan : Huis Verwolde.

Deze boeken en tijdschriften staan onder het beheer van de sekretaris, tevens archivaris bij o.a. de gemeente Lichtenvoorde.

Zij zijn aanwezig op het archief van de gemeente Lichtenvoorde.

Indien u deze boekwerkjes wilt raadplegen, kunt u op dinsdag (na afspraak) terecht. Voor een afspraak kunt u bellen tel.05443-71030 (nummer privé sekretaresse) of 05443 - 73535 Gemeentehuis Lichtenvoorde. U kunt dan naar de archivaris vragen.

Op bestuurlijk gebied is anno 1989 ook het één en ander gewijzigd.

Sinds de jaarvergadering van 12 april 1989 zijn we vier bestuursleden rijker geworden

Het bestuur ziet er momenteel als volgt uit:

- Voorzitter : dhr A.J. Vos
- Vice-voorzitter : dhr G.J. Tap
- Sekretaresse : mw. A.E.M. Kuiper - Timmerman
- Penningmeester : dhr J.F.W. Buynink
- Leden : dhr G.J.A. Eppingbroek, dhr H.J. Krabbenborg, dhr J.J.Oonk,
dhr A.W.M. Polders en dhr J.C. Wansing.

Inmiddels zijn er twee (werk)-commissies in het leven geroepen :

a. de commissie periodiek: A.J.Vos - G.J.A. Eppingbroek - A.W.M. Polders

b. de commissie excursies : G.J. Tap - A.E.M. Kuiper - H.J. Krabbenborg - J.C.Wansing

De vereniging heeft ook het afgelopen jaar weer enige activiteiten georganiseerd. Begin 1989 werd periodiek nr 20 uitgebracht. In febr. en maart werd een cursus genealogie gegeven, waarvoor zeer grote belangstelling bestond (27 cursisten). Zij werd verzorgd door de heren Agterhof, Dorrestijn, Tap, Wansing, Krozenbrink en mw Kuiper. Op 12 april hield de heer Halink een dialezing over Lichtenvoorde.

Op 7 mei werd er samen met de Oudh.Ver. van Groenlo een excursie gemaakt naar de Schans. Op 13 september werden 3 musea bezocht te Gescher (30 deelnemers).

Als laatste evenement werd op 7 nov. een lezing over decembergebruiken gepresenteerd.

Voor het komende jaar liggen er al weer plannen op tafel:

- 16 januari 1990 lezing genealogie door de bestuursleden Vos en Tap;
 - 20 maart 1990 jaarvergadering en lezing over Rembrandt en de oude Achterhoek.
- De excursies zullen waarschijnlijk weer in mei en september gehouden worden.

De sekretaresse

EXCURSIE NAAR GESCHER

Op zondag 24 sept. 1989 werd door onze vereniging een excursie georganiseerd naar een aantal musea te Gescher in Duitsland. Ruim 30 leden hadden zich hiervoor opgegeven.

Bij het verzamelen, zondagmorgen om 10 uur, in het centrum van Gescher bleken 29 personen aanwezig.

De activiteiten-commissie had de zaken goed geregeld. Ieder had een briefje thuis gestuurd gekregen met tijden en aangegeven plaatsen en een overzichtskaartje zodat een ieder de betreffende plaats goed kon vinden.

Op het moment dat we aankwamen regende het iets maar gaandeweg de dag werd het weer beter, al was dit niet zo erg belangrijk, daar de te bezichtigen zaken hoofdzakelijk binnen waren en de musea dicht bij elkaar lagen.

De te bezoeken musea waren; het klokkemuseum,
het "Heimat"-museum,
het karren- en koetsenmuseum.

Op de verzamelplaats te Gescher, ontving de heer Tap (als voorzitter van de activiteiten commissie) de deelnemers en verdeelde hen over 2 groepen, vanwege de beschikbare ruimte. Als eerste werden door de 2 groepen voor de middag gescheiden het klokkemuseum en het "Heimat"-museum bezocht.

In het klokkemuseum werden we rondgeleid en werd uitleg gegeven door de conservatrice.

Zij vertelde over het ontstaan van de klokken en de methoden van klokkengieten. Ook liet ze een aantal historische klokken zien en vertelde hierover.

Verder konden een groot aantal klokken en bellen en daaraan verwante zaken, uit allerlei landen en in alle maten en vormen en ouderdom, bezichtigd worden.

In het "Heimat"-museum waren diverse voorwerpen en inventarisstukken te zien, die een beeld gaven van het wonen en werken hier te lande in vroeger jaren.

Het museum bestond uit de volgende gebouwen;

- het boerenhuis "Auf den Braem", het hoofgebouw,
- een brouw- en Bakhuis,

voor het bierbrouwen en brood bakken,

- een spieker, gebouw voor het opbergen van zaden.
- een z.g. "mausekammer", ook een zaadberging doch iets boven de grond, zodat de muizen er niet in konden komen,
- een bakoven, een klein gebouwtje buiten,
- een schuurtje met bijenkorven.

Het boerenhuis was oorspronkelijk een "los hoës" gebouwd in de eerste helft van de 18e eeuw. Later werd er een stookplaats en kamertjes in gebouwd. Zo is het nu nog.

Een bijzonderheid was hier in de woonkeuken de tafel die met enkele handgrepen omgebouwd kon worden tot een zitbank voor de vuurplaats. Verder waren er allerlei oude en soms zeer fraaie gebruiksvoorwerpen te bewonderen.

In het brouw- en bakhuis werden ook nu nog activiteiten ontplooid bij allerlei gelegenheden. Hierbij werd ook nog gebruik gemaakt van de bakoven.

De spieker die zeer gaaf was, werd ± 1750 gebouwd op de boerenhof Wessling in Oisterwick Horst.

In 1970 werd ze door de Heimat Verein Gescher gekocht en opnieuw opgebouwd.

Tentoongesteld hierin werden o.a.;

- een oude waskamer,
- een vitrine met oude ansichten,
- een gehele wand vol geplakt met oude geld-biljetten,
- en velerlei andere oude gebruiksvoorwerpen, o.a. medische attributen.

Om ongeveer kwart over twaalf werd het morgendeel afgesloten en werd er weer verzameld om gezamenlijk bij "Hotel Krone" in het stadscentrum koffie te drinken. Deze was op kosten van de vereniging, verdere consumpties moesten uit eigen zak betaald worden. Tot 14 uur kon nu ieder zijn gang gaan. De een ging nu uitgebreid eten terwijl anderen de gelegenheid te baat namen om het stadje verder te bezichtigen.

Om 14.00 uur was het weer verzamelen om het karren en koetsen museum te bezichtigen. Deze was ingericht in een voormalige sporthal en gaf een uitstekend overzicht van de ontwikkelingen in het gebruik van de diverse transportmiddelen voortbewogen door mens of dier.

Dit was weergegeven met behulp van tekeningen, schilderijen, schematische voorstellingen enz.

Verder waren er diverse karren en rijtuigen opgesteld en ook allerlei hieraan verwante voorwerpen en voorstellingen.

Iets over drieën werd een eind gemaakt aan deze leerzame en interessante excursie, waar naar mijn mening een ieder van genoten heeft.

G. J. A. Eppingbroek

LICHTENVOORDENAREN & GROELNAREN 'BEZICHTIGEN' OUDE SCHANSEN

De besturen van de Vereniging voor Oudheidkunde Lichtenvoorde en de Oudheidkundige Vereniging Groenlo belegden zondag 7 mei 1989 - plm. 360 jaar ná dato - een excursie naar de SCHANSEN.

Was er in december 1988 al sprake van een gesprek over samenwerking tussen de Oudheidkundige Verenigingen van Lichtenvoorde en Groenlo, zo werd dit mei 1989 voor het eerst gerealiseerd in de vorm van een gezamenlijke excursie naar o.a. de "Besselink-schans", zoals de schansen hier beter bekend zijn, al was het maar door de jaarlijkse motorkross van de MAC-Lichtenvoorde.

"Om de sporen van het beleg van Grol" uit 1627 door veldheer Frederik Hendrik terug te vinden en in ogenschouw te nemen togen een 35 tal leden en geïnteresseerden naar de plekken waar speciale groepen 'schansgravers', meer dan drie en een halve eeuw geleden, bestaande uit Hollanders, Fransen en Engelsen hun ruggen kromden om een ongeveer één meter hoge en zes á zeven meter brede en plm. 10 km lange dijk aan te leggen, die lijnrecht door het landschap is getrokken richting Grol.

Voor onze ogen zagen we denkbeeldig een 30-duizend soldaten optrekken naar Grol, met zich meeslepend kanonnen om de veste te dwingen zich over te geven. De heer Geerdinck vertelde tijdens deze anderhalf uur durende wandeling, dat er nog kanonskogels uit de Tachtig Jarige Oorlog nabij de boerderij 't Grotenhuis zijn gevonden en bewaard gebleven. Buitgemaakte kanonnen troffen we echter niet aan. Misschien dat daarom in lang vervlogen tijden Lichtenvoordenaren naar Grol togen, om 'hun' kanon een tijdland in Lichtenvoorde in bezit te hebben, want slepen konden de 'keienslõppers' van de "lichte voorde" wel, zoals ze in 1874 al bewezen hadden, door één van de zwaarste stenen van ons land (ruim 20.000 kilogram) van de Vragender bulten naar de markt in Lichtenvoorde te sjouwen.

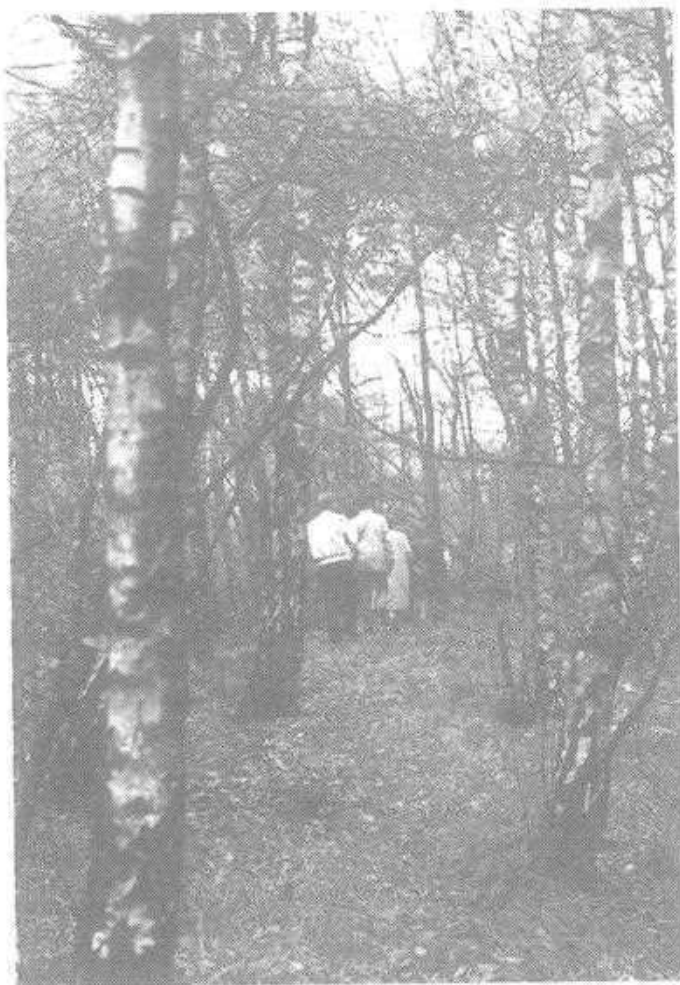
Wat wij verder nog zagen was veel zand en groen, maar met het levendige verhaal en de uitgebreide uitleg van de heer Geerdinck er bij, deed iemand in mijn omgeving toch verzuchten: "dat we dat nog mogen meemaken".

Ondanks de belegering en overgave van Grol heeft het bisdom Munster, waaronder Groenlo resorteerde in de Spaanse periode van 1606-1627 voldoende gelegenheid gehad de reformatie tegen te gaan met name door pastoor Cornelis Fabricius, zodanig, dat ook na 1627 Grol rooms-katholiek is gebleven.

Aan het einde van de roemruchtige tocht door de schansen, bedankte de nieuwe voorzitter van de Ver.voor Oudhk.L'voorde (V.O.L.) de heer Vos de begeleider, het voetvolk, de fietscolonne en de tank(auto)vervoerder voor de leerzame middag, het oplopen van stoffige schoenen en het beleven van "levendige fantasiën", tijdens de veldslag, die plaats vond in het hartje van de Achterhoek anno 1672.

Voor herhaling vatbaar en tot ziens.

A.J.Vos

de Raad der gemeente Lichtenvoorde.
Gelezen het ontwerp eener Verordening houdende verdeeling der gemeente in wijken.
Gelet op art. 140 der wet van 29 Juni 1851 (stbl. no. 51)

BESLUIT

Vast te stellen de volgende Verordening houdende verdeeling der gemeente Lichtenvoorde in wijken.

De gemeente wordt onderverdeeld in zes wijken aangewezen met de A, B, C, D, E en F.

Wijk A, Stad (zijnde kom der gemeente)

De grens van Wijk A, de kom der gemeente wordt bepaald door een lijn getrokken op een afstand van één honderd meter uit het middelpunt der navolgende straten en wegen. Aanvangende aan den Kruisweg, zijnde den ouden Varsseveld-Groenlo-schen weg in oostelijke richting, door de Steeg, Rapenburgche en Kattenburgsche straat, deze laatste terug, wijdens door de Rentenierstraat, vervolgens den weg naar Aalten en Groenlo volgende, tot aan den landweg loopende achter het perseel genaamd het Hooiland, vandaar genoemden weg naar Aalten en Groenlo terug in westelijke richting door den dijk, den Molendijk tot aan den Lagen Aaltenschen weg, dezen weg volgende in zuidelijken richting, tot aan het punt waar den Schievendijk aldaar aanvangt, vervolgens den Lagen Aaltenschen weg terug in noordelijken richting tot aan den Broekboom, wijdens den weg volgende loopende in westelijken richting, van den Broekboom tot aan den grindweg van Lichtenvoorde naar Varsseveld, dezen weg in noord-oostelijken richting tot aan het gemeentehuis en vandaar terug door de Steeg, tot aan den als aanvangspunt genoemde Kruisweg.

Wijk B, den Bosch (Dorpsbuurt)

Wijk B, den Bosch (zijnde Dorpsbuurt) sluit in zich wijk A, zoodat hare grens aan één zijde bepaald word door de grens van wijk A, ter andere zijde loopt hare grens als volgt. Eene lijn van de grenzen der gemeente Aalten, den Grindweg volgende Oostwaarts tot aan den weg loopende zuidwaarts langs Panneman dien weg volgende tot aan den Zandweg van Lichtenvoorde naar Winterswijk vervolgens dezen weg links omslaande tot en met den dijk rechtuitloopende tot aan den Heminkmaat, met een kleine buiging Oostwaarts den weg volgende langs den Nieuwen Kamp en Herinkra, tot aan den scheidingsweg van de Markt van Vragender en Lievelede. Van dit punt uit in een rechte lijn in westelijke richting tot aan de brug over de waterleiding, de Nieuwe Beek aan de Huinink allee. De Nieuwe Beek volgende tot aan den Bedelaarsdijk in de Hemmele, dien dijk in zuidelijke richting volgende tot aan den Scheidingsweg van den Markt van de Markt van Lichtenvoorde en het Zieuwent. deze weg in westelijke richting volgende, langs Vonderman de Voshuizen door het Koekenveld. Westelijk van den Sironnenkamp en oostelijk van Manschotterbosch, vervolgens genoemden Scheidingsweg volgende over het Broek tot aan de grens der gemeente Aalten, die grens verders volgende tot aan het aanvangspunt op den grindweg van Lichtenvoorde naar Aalten.

Wijk C, Vragender

De grens van wijk C Vragender wordt ten westen bepaald door de grens van wijk B, namelijk vanaf de grens der gemeente Aalten den grindweg oostelijk volgende tot aan den weg loopende langs Panneman, dien weg volgende langs de Heminkmaat, Nieuwenkamp en Herinkra, tot aan den Scheidingsweg van de Markt van Lievelede en Vragender, wijdens ten noorden door genoemden Scheidingsweg, ten oosten door de grens der gemeente Winterswijk en ten zuiden door de grens der gemeente Aalten.

Wijk D, Lievelede

De grens van wijk D, Lievelede volgt ten oosten de grenzen der gemeente Winterswijk en Eibergen, noordoostelijk die van Groenlo, en noordelijk de grens der kadastrale gemeente Eibergen Beltrum. In westelijke richting loopende door het Beltrumsche veld tot aan den Bedelaarsdijk; dien weg in oostelijke richting volgende tot aan de Nieuwe beek in de Hemmele, vervolgens de Nieuwe Beek volgende tot aan de brug over deze beek aan de Huininkallee. Van dit punt in rechte lijn oostwaarts tot aan den Scheidingsweg der Markt van Lievelede en Vragender bij den Herinkza en volgt wijdens dezen scheidingsweg tot aan het aanvangspunt der grenzen van de gemeente Winterswijk.

Wijk F, Zieuwent

De grens van wijk E wordt bepaald door eene lijn getrokken vanaf de grens der gemeente Eibergen op den Bedelaarsdijk over dien weg in oostelijke richting tot aan den Scheidingsweg der Markt van Lichtenvoorde en Zieuwent, langs Vonderman, de Voshuizen over den Scheidingsweg door het Koekenveld tot aan den ouden Lichtenvoordse-Ruurlosche weg, dien weg in westelijke richting volgende langs de Papenburg ten noorden, wijdens langs Slat, de Krabbenborg over het Donderwinkel langs Winterink en Hospes, vandaar over den Zellersdijk op de Plate de Nijesallee over, tot aan den weg die van het Spekschoor komt, volgt dien weg tot Diekmansbrug en verders den grooten weg naar Halle volgende tot aan de grens der gemeente Zelhem, en wijdens die grens en van Ruurlo en Eibergen in noordelijke richting volgende tot aan het aanvangspunt op den Bedelaarsdijk.

Wijk F, Harvelde

De grens van wijk F, Harvelde wordt ten noorden bepaald door de grens van wijk E, namentlijk vanaf den Scheidingsweg der Markt van Lichtenvoorde en Zieuwent in het Koekenveld, langs Papenburg en de Krabbenborg over het Donderwinkel, langs Winterink en Hospes, wijdens over den Zellersdijk langs de Plate van Diekmansbrug tot aan de grens der gemeente Zelhem, vervolgens door een lijn getrokken langs laatst gemelde grens in zuidelijke, die van Wisch in oostelijke en die van Aalten in noordoostelijke richting tot aan den Scheidingsweg der Markt van Lichtenvoorde en Zieuwent op het Broek, verders over dien Scheidingsweg in noordelijke richting langs Manschotterbosch tot aan het aanvangspunt in het Koekenveld.

Gedaan ter openbare vergadering, dd. 19 September 1889

Uit de raadsnotulen van 23 april 1920 nr. 11

Op voorstel van burgemeester en wethouders wordt het volgende besloten.

"Gelet op art. 134 van de Gemeentewet besluit de raad van de gemeente Lichtenvoorde voor de navolgende straten en wegen namen vast te stellen als volgt:

1. PATRONAATSTRAAT—Voor de weg vanaf den Mosselaar, wijk A no 9 tot den barbier Sterenburg, vroeger genaamd: Kinderdijk.
2. De VARSSEVELDSCHEWEG— voor den weg vanaf het gemeentehuis tot Varsseveld.
3. De RAPENBURGSCHESTRAAT— voor den weg vanaf het gemeentehuis tot het Postkant.
4. MARKT— het terrein begrenst door de percelen postkantoor, Tijdink, Coöperatie, Pillen, Hulshof-Peters, Hotel Westerman, Hulshof-Burgers.
5. BROFKBOOM—voor den weg van Morsink tot Schievegatsdijk, officieel de weg van Aalten naar Lichtenvoorde.
6. MOLENDIJK—voor den weg vanaf het huis van Leliveld tot de tuinmuur van het postkantoor.
7. DIJKSTRAAT—voor den weg vanaf Jaartsveld tot de kunstweg tusschen Hulshof-Schouten en Hulshof-Wiegerinck, vroeger genaamd: "Den Dijk".
8. DE DRIEHOEK—het terrein begrenst door de percelen van Hulshof-Wiegerinck, Heutinck(smis), Beuting, oude leerfabriek Hulshof en Straks.
9. LIEVELDERWEG—voor den weg vanaf de "Driehoek" bij van Lochem naar het station van de HSM.
10. VRAGENDERWEG—voor den weg vanaf Lichtenvoorde naar Vragender.
11. AALTENSCHEWEG—voor den weg van Beuring (winkel) naar Aalten.
12. De RENTENIERSTRAAT—voor den weg vanaf de splitsing bij de wed. Venderbosch tot straatje langs Dusseldorf (rijwielerhersteller).
13. VARKENSMARKT— Voor den weg vanaf het straatje van Dusseldorf tot het einde van het perceel van M. Dorsthorst, tot Kothuis, voorts langs het perceel van Bloemers.
14. KORTE RAPENBURGERSTRAAT—Voor den weg van het perceel Kothuis tot het perceel van hotel Westerman.

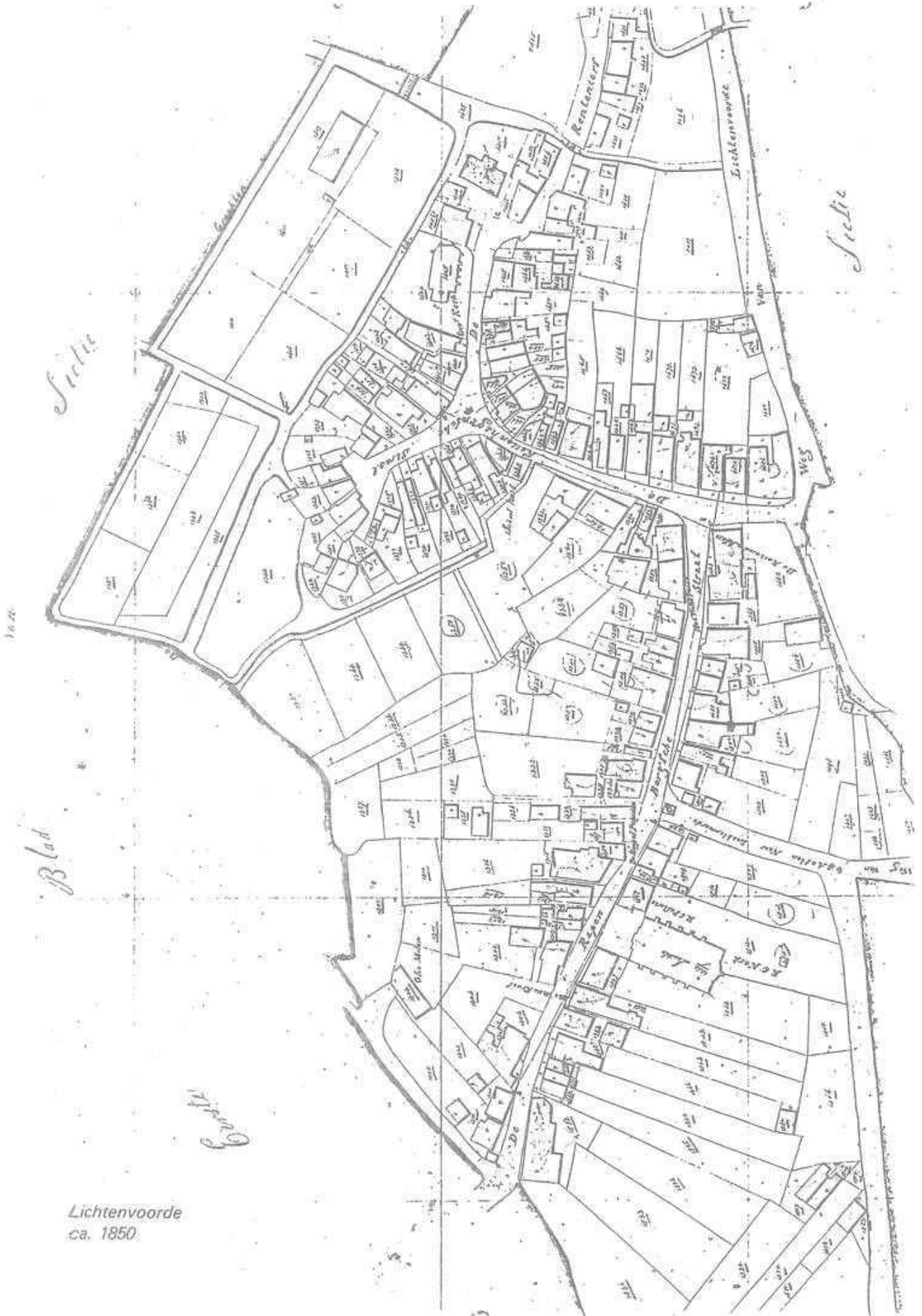
15. BLEEKWAL—Voor den gang tusschen de percelen van Sterenborg en Kothuis, lopende to t de huizen van het R.K. armbestuur, verder tot achter Zeiler, met splitsing naar RK kerkhof.
16. KATHARIJNESTEEG—voor den weg gelegen tusschen de percelen van T.L.Kronnie en Hulshof tot Takkenkamp.
17. De BEFNENGANG—Voor den weg gelegen tusschen de percelen van hotel "de Koppelpaarden" en A.Kruip tot de huizen van het RK armbestuur.
18. RAADHUISSTRAAT—Voor den weg van Ruurlo naar Lichtenvoorde vanaf het gemeentehuis tot den Bedelaarsdijk, vroeger geaamd "de Steeg".
19. BEDFLAARSDIJK—Voor den weg langs het perceel van deboterfabriek naar Ruurlo, de weg van Ruurlo naar Lichtenvoorde.
20. ZIEUWENTSCHEWEG—Voor den weg vanaf de Bedelaarsdijk langs café 't Zwaantje naar Zieuwent, weg van 't Hoenderboom naar Lichtenvoorde.

De op bovenstaande foto gebouwde woning is vermoedelijk ontworpen door architect Richter uit Winterswijk. Het is een fraai voorbeeld van een woning gebouwd van gele Limburgse kleisteen. Rond de eeuwwisseling, ca. 1905, gebouwd is een dergelijke bouw voor Lichtenvoorde uitzonderlijk te noemen.

De opdrachtgeester was juffr. Dina Venderbosch. En men kan deze woning vinden op de hoek van de Dijkstraat en de Rentenierstraat. Juffr. Venderbosch is gezelschapsdame geweest bij een oude heer in Winterswijk. Na diens overlijden vestigde zij zich weer in Lichtenvoorde.

J.F.W. Buijnink

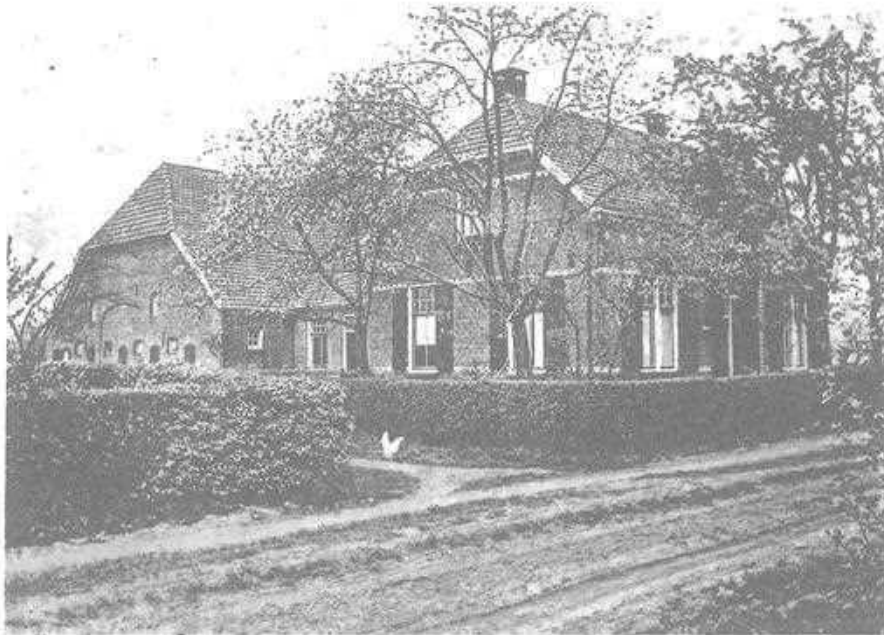

Lichtenvoorde
ca. 1850.

VAN EEN TOT TWEE STADSPOORTEN IN LICHTENVOORDE

=====

Uit: FAMILIE-GEDENKBOK van het 500 jarig geslacht
Voss - Vosch - Vos 1470 - 1970
door VOSKEUNENCONTJE

De Vossesstede van Voskeunen op de Vosshorst

DE GESCHIEDENIS VAN HET LANDGOED VOSKEUNEN

De plaats, het erfgoed, het stukje grond, de boerderij van het huidige „Voskeunen“, zoals het nu nog in de volksmond heet, is al van oude datum (plm. 1700) en droeg voordien nog twee andere namen: Vosses-stede (plm. 1600) en Voss-horst (plm. 1500). Het oudste dokument omtrent „een huisje met land“ van de familie Vos is bewaard gebleven in het volgende boek:

Mr. A. P. van Schilfgaarde — Assen 1961.

„De Graven van Limburg - Styrum in Gelderland en de geschiedenis hunner bezittingen“ — Deel III — Registerlijst — blz. 145 — Codering: 869 W. 34.

„1518 Juni (up (h)eiligen dage Barnabe apostoli)

Reiner Rasehorn, drost te Lichtenforde, vanwege Jonker Joest, Heer en Graaf van Bruckhorst en Borckelo, oorkondt, dat deze en zijn moeder ten behoeve van Johan Voss-horst, poortwachter te Lichtenforde, diens vrouw en kinderen een klein huisje met land, tussen Lanckfeldes camp en 't Weell, in de buerschap Suwent, dienstvrij hebben gemaakt“.

Afschrift gegeven door den gerichtsschrijver te Lichtenforde.

N.B. In dorso (op de keerzijde)

(Inv. No. 1075)

„Copia der vrijheit van „Vosses-stede, aent Weell gelegen“.

Vosshorst is de oudste benaming van de bewoner op het gelijknamige landgoed op het stukgrond tussen Lanckfeldes camp en 't Weell. Naar de dieren, die er oorspronkelijk huisden in het verre verleden zijn meerdere familienamen genoemd: dashorst, wolveshorst, hazenhorst, reeënhorst, harmeltjeshorst, katershorst, storkhorst, leeuwerikshorst, havikshorst, kraaijenhorst, ravenshorst en voshorst. Vosses-stede is een latere benaming voor het landgoed en de boerderij. Voskeunen heet thans nog de boerderij, afkomstig van een drietal eigenaren met de naam "Cunebertus", in het dialect Ceune of Keunen.

Ick Reiner Rasehorn nhun ter tidt Droste to Lichtenforde, van wegen und bevell, des edlen, wolgebaren mins Edelen L. Junckeren, Joest Here und Grave to Brunckhorst und Sorckeloe, doe kundt tuige und bekenne, vermitz desen apenen bezegelden breve dat min Edel.L. Juncker, und Edell. L. Juffer, hefft Johan Vosschorst, portener to Lichtenforde und Stine sin echte Huisfrouw, und vortt sinen echten Kinderen als Berndt, Johan und Derrick, Kunne, Naele Vosschorst; Brodern und Sisters, een Huisken met eener Maeten und gaerden, gelegen tusschen Lanckfeldes Camp und Weell in der Buirschap Suwent in den Ampte van Lichtenforde dienst vrij, unde quit gegeven van alle diensten vhatt sie bij dage offte nachte, t'wad'offte staecken om sinen trouwen dienstes wille, den sie minen Edlen L. Jonckeren gedaen hefft, und vortan noch doen sall, vor min Edell.L. Juncker und Edell. L. Juffer, den Amptman vorss. afbevaelen dat Ick Johan vorss. dar eenen briefff aff geven sall. des Ick gerne gedaen hebbe sonder alle argelist. Orcundt der warheit dat ditt alduss geschiet is, so sint hirbij gewest, in und tegenwoordigheit Sweder Rasehorn und Berndt van Vorden b.voiegt tot meerder recht tuchnisse der warheit, so hebbe Ick Amptman vorss. van beveell und geheitz, mines Edlen Lieven Jonckeren und Edlen L. Juffer, Mijnen Zegell benedden aen desen breiff gehangen, gegeven in den Jaere unsers Herrn, Dusent vifffhondert sestiene up h.(eiligen) Dage Barnabe Apostoli.

pro copia (11 juni 1516)

Hen. Kemner Judicij

scriba in Lichtenforde

Ten tijde van de bouw van een nieuwe kapel te lichtenvoorde plm. 1496 door Frederik van Bronckhorst, aldus een oorkonde van 20 juni 1496 "een kapel heeft doen timmeren met toestemming van den pastoor van de hoofdkerk te Groenle, waarvan de kapel een filiaal was", werkte in dienst van de graaf een door hem aangestelde "poortwachter" - genaamd Johan Vosschorst - "om 'smachts de wacht te houden en 'savond de lantaarns te onsteken en de eene stadspoort te sluiten tegen vreemd indringer en nachtrakers. Voor dit 'waeken offte staecken" werd hij beloond door zijn huisje en grond dienstvrij te krijgen (11 juni 1516) en hij bleef in functie ..."und vortan noch doen sall".

In de zeventiende eeuw (1616) - honderd jaar nadat Johan Voshorst er poortwachter was - werd het "stedeke" Lichtenvoorde voorzien van meerdere poorten, waarvan anno 1667 (plm. 50 jaar later) én 150 jaar ná Johan Voshorst, de gebroeders Heuzinkveld poortwachters waren.

1. Evert Heuzinkveld verzorgde de (nieuwe) poort aan de toenmalige Kinderdijk, thans Patronaatsstraat en deze poort werd van toenaf aan ook wel "Evert-poort" genoemd;
2. Gradus Heuzinkveld had het beheer over de "Munsterpoort", die stond op "Den Diek" - Dijkstraat) voor de ingang naar het hof, waar nu het gedenkteken van de oorlog 1940-1945 staat.
Deze ingangspoort noemde men volgens Johanna Adolfinia Buynink-Arentsen (overleden 1936) ook altijd al "De Munsterpoort".

Volgens Pater M.Reinders OFM was de omgeving van het Hof in Lichtenvoorde eertijds erg drassig. Er was zelf een veenbrug van dwarsliggend hout over de beekvallei van de Schaarsbeek of Baakse-beek.

"De ondiepe plek, waar het verkeer door deze beek trok, had men "de lichte voorde" genoemd (voorde = doorwaadbare plaats). Het woord lichte getuigt van de tintelende helderheid van het beekwater. De verviel. Meermalen heeft zich bij een voorde een nederzetting gevestigd, o.a. Bredevoort. Anderzijds kan licht ook betekenen "gemakkelijk" bv. 't is licht tedōn. Voor een adelijk heer was het aantrekkelijk bij de voorde een hofgoed met molen te stichten en daar tevens tol te heffen. Om zijn heerlijkheid te beveiligen moest hij daar de toegang met een versterking afsluiten.(1277)

Dat er aanvankelijk vanaf plm. 1496 het jaar waarin de graaf een kapel bouwde bij zijn kasteel slechts één poort (op zich al een versterking, als men hem kan afsluiten) slechts sprake was getuigt ook Dr. J.A.B.M. de Jong uit Nijmegen in zijn 18-eeuwse beschrijvingen van steden en dorpen in Nederland : "Holland in vroegere tijd" : "De heerlijkheid Lichtenvoorde ligt tussen de heerlijkheden Bredevoort en Borculo. Baron van Heide is er tegenwoordig (1742) Heer van. Hij stelt de Richter, Landschrijver en Advocaat-fiscaal aan. Het belangrijkste dat men hier aantreft is het open stadje en het slot Lichtenvoorde. Het stadje is klein en heeft slechts één poort".

Aangenomen mag derhalve worden:

dat Lichtenvoorde aanvankelijk van plm. 1500 - 1600 één poort bezat én dat Lichtenvoorde later vanaf 1616 beschikte over twee poorten.

Nogmaals naar "Het Hof" te Lichtenvoorde

Aangemoedigd door onze speurzin en onze lust nog iets meer te weten te komen omtrent "Het Hof" en het voormalige slot te Lichtenvoorde, hebben we ons nogmaals derwaarts begeven met als resultaat dat wij, hoewel van een en ander niet veel bekend is, onzen lezers toch in elk geval iets meer kunnen mededelen omtrent dit brokje merkwaardige historie.

Wanneer we een afbeelding bekijken van het voormalige trotsche kasteel uit 1743 naar een reproductie eener oude tekening, blijkt ons duidelijk welk een groot en massief gebouw dit slot eens was en ook dat het slot vroeger het geheele stadje beheerschte. Zooals dit meestal elders ook het geval is, is het stadje waarschijnlijk later om het kasteel heen gebouwd. De slotgracht is ook nog duidelijk te zien met de ophaalbrug, welke juist in het verlengde van de nog bestaande oprijlaan ligt, waardoor men nog nauwkeuriger de plek kan aanduiden waar de sterkte stond. Het tegenwoordige huis "het Hof", lag buiten deze slotgracht, waaruit blijkt dat het een der bijgebouwen was. Het tegenwoordige "Hof" was echter ook nog door een gracht omgeven, zoodat het eigenlijke kasteel door een dubbele gracht tegen eventueele aanvallen beveiligd was.

Verder staat op deze afbeelding nog het aardigekerkje, dat wij onmiddellijk kennen. Naar werd medegedeeld heeft dit kerkje vroeger als slotkapel dienst gedaan. Het tegenwoordige kerkje werd gebouwd in 1648. In de zuidelijken gevel bevinden zich drie ramen, afkomstig uit de oude, plm. 1200 gestichte St. Janskapel, waarvan nu de ruïne te Vragender nog te zien is. Om tot het oude kasteel terug te keeren, dit behoorde in 1312 aan den heer van Borculo, die erover twistte met den heer bisschop van Munster.

De heer van Borculo zocht in 1381 steun bij den hertog van Gelre tegen den bisschop van Munster. De verdere twisten zullen we hier niet vermelden. De Heerlijkheden Borculo en Lichtenvoorde kwamen in 1777 in het bezit van Prins Willem V. Van de eigenaars van den grond, waarop vroeger het kasteel stond, vernamen wij nog, dat zij met omspitten geregeld op de fundamenten stootten, welke zich op sommige plaatsen slechts enkele decimeters onder den grond zouden bevinden. Aan 't begin der oprijlaan naar het kasteel, op de plaats ongeveer waar nu de twee palen staan met het opschrift "het Hof" heeft vroeger natuurlijk een poort gestaan. De eigenaar van "het Hof", vertelde ons, dat dit vroeger de "Munstersche Poort" zou geheeten hebben. Van andere zijde werd ons echter verteld dat de "Munstersche Poort" een stadspoort geweest was en gestaan had in de Rentenierstraat. Daar nu de plaats van één poort zeker bekend is, nl. dicht bij de Varkensmarkt, zou Lichtenvoorde, wanneer bovenstaande redeneering juist is betreffende de Munstersche Poort, vroeger 2 poorten rijk geweest zijn. Nog iemand anders deelde ons echter mede, eens gelezen te hebben in een oud boek "het stadje is klein en heeft maar eene Poort", waardoor dus de "Munstersche Poort" als stadspoort weer zou vervallen. Hoe dit ook zij, de naam Munstersche Poort duidt aan

dat ze aan de zijde van Münster gelegen heeft, of misschien zijn door deze poort de Münstersche troepen het stadje of den burcht binnengetrokken en dankt de poort hieraan zijn naam.

We gaan nog even een bezoek brengen aan "het Hof" en de eigenaar wandelt nog eens met ons naar buiten en wijst ons nogmaals de juiste plaats aan waar het volgens hem eens het kasteel stond en waar vroeger de grachten waren.

Daarna gaan we nog even door de gangen, in de oude keuken met z'n antieke vuurplaat en oude hoge ramen met kleine ruitjes, in de schuur, waarboven de grote schuurdeur een steen is ingemetseld, met een fraai gebeeldhouwd leeuwenkop met een ring in den bek. De vloer in deze schuur wordt gevormd door groote en kleine veldkeien.

Nog even nemen we een kijkje in de oude kelder. We dalen het oude trapje af en bevinden ons in de schaars verlichte cellen. Het licht door het kleine, stevig van ijzeren tralies voorziene celraampje werpt spookachtige schaduwen op de grijze muren en onwilleurig huiveren we even bij de gedachte aan het lot van hen, die hier vroeger tusschen deze middeleeuwsche muren hebben opgesloten gezeten met een ketting aan een ring in den muur bevestigd met als eenige verbinding met de buitenwereld het kleine tralievenster.

We kijken nog even naar de Fransche namen, jaartallen en naar de op den muur geteekende skeletten en keeren dan tot de werkelijkheid of liever gezegd tot de bewoonbare wereld terug. Als aardige bijzonderheid van deze cel kan nog vermeld worden, dat jaren geleden door een nu reeds jaren overleden familielid der bewoners als driejarig kind een zuivere gouden ring gevonden werd tusschen de steenen op den celvloer. Deze ring is prachtig bewerkt en aan de binnenzijde bevinden zich een paar letters en enkele wapenbordjes, die erin gegraveerd zijn. Deze ring bevindt zich thans nog in het bezit van de familie van de vindster. We gaan nog even praten in de kleine kamer, welke zich voor aan het huis, aan dezelfde zijde als de cellen bevindt. "hier heeft misschien vroeger de cipier z'n kamer gehad", schertst de eigenaar, hetgeen echter geenszins onmogelijk is. Eindelijk nemen we afscheid van de vriendelijke bewoners en verlaten het huis.

Begrafenissen te Lichtenvoorde

In een charter dd. 20 Juni 1496 oorkondt Frederik, Heer van Bronckhorst en Borculo dat hij te Lichtenvoorde een kapel heeft doen timmeren, die hij met toestemming van den Pastoor te Grol, in wiens parochie zij gelegen is, heeft laten consacreren. Hij moest de Pastoor van Grol echter wel beloven, dat de kerk van Grol er geen schade van zou ondervinden. Wat dit laatste inhoudt zien we in het "Placaet an Grol tegens die van Lichtenvoorde", gepubliceerd door de Hertog van Gelre en Graaf van Zutphen in het jaar 1617, dus een jaar later als het Ampt Lichtenvoorde door verdeling werd afgescheiden van de Heerlijkheid Borculo en aldus een zelfstandige Heerlijkheid werd. Maar dit wilde niet zeggen, dat zij ook een zelfstandige kerkelijke jurisdictie kreeg! Ondanks de invoering van de reformatie in Lichtenvoorde in het jaar 1616 bleef de "kleyne capelle" nog enige tijd onder de kerkelijke jurisdictie van Grol, dus onder de moederkerk. De toenmalige kerkendienaar en predikant van Lichtenvoorde Thomas Cuminus protesteerde wel bij het Hof van Gelderland tegen dit placaet en wel met de woorden: "dat hij seer geerne soude seen, dat daertegens tot beforderinge van Gods Kercke yetwas mochte voorgenomen worden, so andersins die Gemeynthe tho Lichtenvoorde, die eenen tyt herwaerts tot syn groot contentement seer toegenoemen heeft, apperentlick wederomme tot syne groote droeffenisse soude komen te verminderen." Maar hij en ook nog zijn opvolgers hebben moeten ondervinden dat de Kerk van Grol zou vasthouden aan zijn oude rechten, dus dat alle inwoners van de Heerlijkheid Lichtenvoorde hun plichten hadden aan de Kerk van Grol. Welke deze plichten waren kunt U opmaken uit het navolgende placaet.

" In naemen ende van wegen haerer Doorluchtigden als Hertogen van Gelre ende Graef van Zutphen, onser aller guedichsten L. Fürsten und Herren wordt hiermet tot conservatie der Geistlicher Jurisdiction van dese Grolsche parochie und Lerspelskercke alle Kerspels luden, die van older etzliche hondert jaren herwaerts under die selve gehoorich, wal expresz und ernstlich denunciert und gebaden, dat niemant von deselven under gehorighe kerspels luden gehn na dussen daghe sal laten gelusten up andere ordre haere kinder to dopen, copulatie van Echtschap te laeten geschulden ofte haere dooden te begraven, offte eenige exercitien van Sacramenten to exerceren dan alleen hier ter plaetse thor Grol, haerer Moder Kercke, waervan sy Lidtmaeten syn. Dasselbst alle gehoorsaemheyt to praesteren wie van olders gebruychlich und dat by een peene van werckliche executio by dit ongehoorsaem te verfahren, waer nae een yder sich sal hebben to richten ende andere vort te seggen."

Publicatum Dominica Cantate am 13 Aprillis anno 1617 nieuwen styls. Hyrby is noch to weeten, dat die van Grol uyt frie willen toe laeten, dat die Hilge Daegen, die van ons hyr tot Lande gefyrt worden, dat die van haer gefyrt moegen worden".

Omdat het hier te ver zou voeren al deze plichten te behandelen, wil ik me alleen beperken tot het begraven van de doden. Uit een schrijven van 17-1-1583, dus tijdens de troebelen van de tachtigjarige oorlog, blijkt dat alle overledenen van het Ampt Lichtenvoorde steeds in Groenlo begraven werden. De Drost van Borculo schrijft in zijn brief aan zijn Heer Graaf Joost van Bronckhorst en Borculo het volgende:

" Gnädiger Fürst und Herr,

Mich der Vogt zu Lichtenvordt berichtet, was gestalt die Bütger und hausleute binnen und aussen Lichtenvorde gesessen in Grolle zu Kirchen fegörigh und dasselbst von ihr die üblichem verstorbenen begraben werden müssen, und daneben ungetaigt wanneehr alda zu Grolle für und nach die verstorbenen zur erden bestattet, dasz alstan die Kriegsleute die fürnembste hauszleute angehen, bysz sie sich mit inen in dingfall geben müssen, wan nuhn ein kleine Capelle binnen Lichtenfort gelegen. So hat ermelter Vogt gebetten ob die Totten daselbst bysz zu besseren und ruhiger gelegenheit mügen begraben werden, warauff U.F. genädiger meinungh!

Ich unterthanigh gewartigh
Am 17 January anno 1583
Drost zu Borckloe

Uit deze verwarde en slecht opgestelde brief is echter wel duidelijk op te maken wat de eigenlijke bedoeling is, namelijk het begraven van de deden in de kapel. Uit andere brieven uit deze jaren lezen we herhaaldelijk, dat de Lichtenvoordse kerkgangers door bandeloze huurlingen worden lastig gevallen en dat deze soldaten zich niet ontzien hen te molesteren. Helaas is het antwoord van Graaf Joost niet te vinden. Uit een bericht van veertig jaren later is op te maken dat Lichtenvoorde meer zelfstandigheid kreeg, want toen verkochten de Borgermeister, Kerckmeister en Gemeintslude tho Lichtenforde een graf in de Kapel van Lichtenforde aan de Jonker Berndt de Rode van Heeckeren tho Tongerlo. Deze was Richter te Borculo en door koop eigenaar geworden van het huis Tongerlo onder Lichtenvoorde. Hier volgt de betreffende akte.

"Act wat gestalt die Borgermeister ende Kerckmeister tho Lichtenforde die begraffnisse in die Kercke Juncker Berndt de Rode tho Tongerlo verkofft hebben.

Wij Borgermeister, Kerckmeister und Gemeintslude tho Lichtenforde doen kundtuigen ende bekennen, dat wij met unsen fryen willen erflich ende ewichlich vor uns ende onsen naecomenden vercoft hebben ende vercopen den Edlen und Ehrenvesten Junckren Berndt de Rode tho Tongerlo und Juffer Arnolda Smullinghs Ehelude ende eore Erve, eene Erffbegreffnisse thu den Huse Tongerlo, in onse Kercke tho Lichtenforde, mit der eene siet langes Roden stooll, veer foet breets ende acht foet langh, met den voorbeholde, dat mergemelte Jr. de Rode oder siene Erve sodane begreffnisse als daer eener begraven worde odere het graf infeele wederumme tho laten nafüllen ende met steenen gelieckmaecken sall schuligh ende gehalten sien, opdat die lude den folgenden Sondagh haere Bancken darboven gebuicken können, ende dat vor eene somma geldes die ons meergemelte Jr. de Rode tho dancke wall und vollenkommentlich betaelt hefft. ende wy oock dieselve penninghe tot behoeff unsere nie klokke angewandt, gelooven derwegeb vor ons ende unsere naekomenden meergemelte Jr. de Rode oder siene Erven hierin geene besparingh oderinrede te doen, alles sonder args offte list.

In urcunde der warheit hebben wy bovengemelte Borgermeister weegen unser Gemeent ende die Kerckmeister weegen der Kercke ieder eene haer segell opgedrückt. Actum 1623 den 5 May.

Op 6 Juli 1648, dus tijdens de bouw van de Ned. Herv. Kerk, koopt zijn zoon Herman Johan de Rode van Heeckeren tho Tongerlo nog enkele voeten grond tot uitbreiding van het bovengenoemde graf, volgens deze akte:

"Wy Bürgermeister, Kerckmeister ende sambtlicke gemeinsluden tot Lichtenvorde doen kundtuigen en bekennen, dat wy met onsen fryen willen erflick en ewiglick vor ons en onse naecomlingen vercoft hebben en verkoopen mits deses, den Edlen ende Ehrentfesten Jonckeren Johan de Rode van Heeckeren tot Tungerloe eene Erfbegreffnisse in onse Kercke tot Lichtenvoorde, boven ihr Vaders sall. conditio vierde voetes lengde ende breide, noch gekocht en ons afgehandelt hefft twee voeten breidt en twee voeten langh, voor eene seeckere ons welbetaelde recompens welgedaen. In Urkundt ter waerheit so hebben wy Borgermr. en Kerckmr. bovengemelt dit als vorschreven onderteickent, so geschiet den den 6 Jly 1648.

Tevens blijkt uit deze twee akten wel duidelijk, dat de Ned. Herv. Kerk gebouwd is op de plaats waar de kapel stond. Een bevestiging hiervan vinden we ook in een verantwoording van de kosten van de bouw dezer kerk dd. 21-10-1647 waar te lezen is:

Item soo heeft het fundament van de kerk en toorn, soo int graben als int heyen, als oock om de dooden te versetten, te samen gekost 63.5.—

In hetzelfde jaar, dus op het eind van de tachtigjarige oorlog, als de tijden wat rustiger werden en vooral gesteund door de Staat en de Classis bij de bouw van de Ned.Herv.Kerk is de band met de Moederkerk te Grol wat losser geworden en schijnt Grol op het punt van "het begraven der dooden" wat toegeeflijker te worden. Misschien was het ook uit collegialiteit om hun geloofsgenoten de helpende hand te bieden, want de bouw van de nieuwe kerk kwam slechts met grote moeite tot stand, getuige de vele leningen tijdens en na de bouw. Men moet niet vergeten dat Lichtenvoorde volgens het verpondingsregister van 1651 slechts 68 huizen telde, waarvan 14 huizen nog als slecht te boek stonden, Dus de kerkelijke inkomsten waren niet groot. Er was ook geen protest meer toen Henricus Burman, Righter to Lechtenvoerde, die overleden was 7-11-1647, in de kerk te Lichtenvoorde begraven werd. Het oudste dodenregister begint eerst plm.1725, want uit die tijd stamt een aantekening: Een schryfboek gekofft voor de Custos om de dooden daarin aan te teykenen.—14.-4. Ook toen gold het als een status om op het koor begraven te worden en er werd dan ook extra voor betaald. Bij voorbeeld:

15/1-1725	De Heer Righter Stumph (Christiaan) in de kerk op 't choor begraven. Pro memori.	
3/3-1727	De Weduwe Sternborgh begraven in de kerk op 't choor	10 gld.
23/9-1729	Vrouw Righter Stumph begraven op 't choor	10 gld.
9/2-1730	Vrouw Pastor Monhemius begraven op 't choor	10 gld.
23/9-1730	Burgermr.Jacob Crabbenborgh begraven op 't choor	10 gld.
23/4-1762	is de Heer Wentholt in de kerk begraven (een eygen graft).	

Alles naar rang en stand kregen de kleine luyden een plaats op het kerkhof dat rondom de kerk lag. Zelfs nog een stuk grond dat achter bakker Stottelaar lag. Voor enkele jaren, met de bouw van de garage vond men hier nog skeletdelen. Door het keizelijk besluit, dat Napoleon Bonaparte in 1812 uitvaardigde kwam ook hier een einde aan het eeuwenoude gebruik van begraven in kerken en op kerkhoven om de kerk. De nieuwe doden kkers moesten buiten het dorp aangelegd worden en zo kregen de Protestanten en Katholieken in 1828 hun eigen kerkhof, dus wel een eigen begraafplaats, doch onder het gezag van de burgerlijke autoriteiten. Als curiositeit wil ik U een aantekening niet onthouden, die ik vond in 't familieregister van Essink-van Basten Batenburg te Oldenzaal. Daarin schreef mevr. Maria Helena Catharina Essink-van Basten Batenburg o.a. Jan Hendrik Dieperink trouwde met Geertje Bosker. Zij overleed 13/3-1828 te Lichtenvoorde. Zij was de laatste die op het kerkhof bij de Protestantse kerk begraven is. Deze waren de ouders van Johanna Hendrika Dieperink die 58 jaren in mijn ouderlijk huis keukenmeid is geweest en Mei 1870 daar overleed.

Harry Kruijper Aalten.

OUD LIEDJE UIT LICHTENVOORDE

(Wijze: Wie in Januari geboren is)

Lechtenvoarde is 't olde Lechtenvoarde neet meer
 Een ieder dee spoelt noo maor Meneer
 Een ieder dee dreg noo maor ne hood
 En vindt de olde kipse neet good.

Het wambuis môt vôt, de stropdasse an 't ziet
 Het vesjen môt los, dree handebreed wiet
 Een oaverhemp veur zoo wit en zoo stief
 Ne kroes op de lippen en gin hemp soms an 't lief.

De karke of gebod, hef nummes gin wearde
 Noar kroeg en noar feesten te post en te pearde
 O mensen o mensen hoo of ij ôk knooit
 't Zal lange wal deuarn moar good goan dut 't nooit.

Uit: "Het Archief", orgaan van de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap.
 Ingezonden door H.W.J.Sterenborg. 1929

De Koningsteen

Op heden dingsdag den 12 Mei 1874, bij gelegenheid van het 25 jarig koningschap van Z.M. onzen geeerbiedigden koning Willem den derde, hebben de gezamenlijke ingezetenen der gemeente Lichtenvoorde als een blijvend aandenken aan dit heugelijke feest dezen steen binnen de muren van Lichtenvoorde geplaatst en wel voor de Rabenburgerstraat voor de huizen van de Heeren Dr. H.B. te Welscher en H.B. Hulshof. Genoemde steen lag vroeger in de heide bij Tongerlo in een perceel grond in sectie D.n. 1585 toebehorend aan den Heer B. Sterneborg, welke Heer wel de goedheid heeft gehad dien steen kosteloos aan de commissie voor het vervoeren van dien steen, bestaande uit de Heeren Adolph Arendszen, Jan Hendrik Krabbenborg, Johannes Bernardus Westerman, Johannes Bernardus Sterenborg, Gerrit Jan Toebes en Antonie Weijnenborg af te staan.

Deze steen is op rollen naar het dorp Lichtenvoorde vervoerd en de laatste helft van de af te leggen weg door de gezamenlijke ingezetenen van Lichtenvoorde onder klokkengelui, het uitdelen van vlaggen en het lossen van geschut alsmede begeleid door een corps muzikanten binnen het dorp en op zijn plaats getrokken en is toen aan dien steen, welke vroeger als den grooten steen alom bekend was, den naam gegeven van Koningsteen. Verder is besloten op dezen steen eenen leeuw te plaatsen en tevens aan Z.M. den koning te verzoeken deze leeuw rustend op den Koningsteen voortaan als het wapen van Lichtenvoorde te mogen aannemen.

En hebben wij daarvan dit procesverbaal opgemaakt en doen ondertekenen door alle die aan dit werk hebben deelgenomen.

de Burgermeester van Lichtenvoorde.

w.g. H.B. Sterenborg, wethouder

Uit: gemeentearchief 1874 no. 125a

Bierbrouwerij te Harreveld

In verband met oprichten van een bierbrouwerij te Harreveld op het eind van de vorige eeuw volgen hier de bijbehorende aanvraagstukken.

De ondergeteekende als hoofd vertegenwoordigende het Klooster te Harvelde, voornemens zijnde eene Bierbrouwerij op te richten op het terrein naast het kloostergebouw, neemt de vrijheid zich tot UED, Achtbaren te wenden met het verzoek hem daartoe de vereischte vergunning te willen verlenen met verzoek van toepassing van art. 10 der wet tot regeling der oprichting.

De Stukken hiertoe volgens de wet vereischt gaan hierbij.

1. Nauwkeurige beschrijving in duplo betreffende den aard der inrichting en plaatselijke omstandigheden.
2. Plattegronds teekening in duplo betreffende de samenstelling der inrichting.
3. Uitstreksel van den Kadastralen legger.

Harvelde, den 15 October 1881

w.g. P. Gregorius Janknecht,

Fraeses.

Plaatselijk beschrijving betreffen
de, de inrichting eener Bierbrouwerij

De oprichting der Bierbrouwerij zal geschieden op het terrein ten Noorden van het Nieuw in aanbouw zijnde Klooster gebouwd op eenen afstand van omstreeks 15 Meter daarvan gelegen welk stuk grond op het Kadaster voorkomt onder Sectie, E. N. 4599

Het oprichten der Bierbrouwerij heeft ten doel, het fabricering van Bier voor eigen gebruik en zal door handen arbeid worden uitgevoerd.

Terwelds. gem. Lichtenvoorde den 15 October 1881

J. Geerling Jantzen
Luit. Revisor

Krijgsgevangenen tijdens de eerste wereldoorlog

Koloniale troepen 1e compagnie.

Voormelde personen verklaarden mij, dat zij 16 dagen over hunne ontvluchting uit het gevangenkamp hadden gedaan; des nachts reisen; den 26^{en} Oktober 1915 de spoorlijn nabij den overweg bij het station Lichtenvoorde - Groenlo passeerden des avonds te 9 uur en aldaar voor het eerst bemerkten dat zij op Hollandsch grondgebied waren.

In den nacht van den 26/27 October 1915 te half twee passeerden zij het gemeentehuis van Lichtenvoorde en verbleven dien nacht in het veld van de buurtschap Zieuwent- Den geheelen dag brachten zij ook aldaar in het veld door. In den avond van Woensdag 27 October 1915 brachten F. Hoekstra, Gem. Veldwachter en J. M. Terburg, jachtopziener, voornoemde personen voor mij. Zie voor verdere bijzonderheden het procesverbaal, dat aan dit schrijven is gehecht, van voormelden veldwachter en jachtopziener.

Lichtenvoorde, 30 October 1915

De Burgermeester van Lichtenvoorde,

W.g. A. J. van de Laar

Krijgsgevangenen tijdens de eerste wereldoorlog

"Door eenige landbouwers werd Woensdagmiddag onder Zieuwent een drietal mannen ontdekt, die zich in het veld bij een houtvuur warmden. De politie werd gewaarschuwd en de veldwachter Hoekstra begaf zich met den jachtopziener Ten Burg ter plaatse, waar zij spoedig bemerkten te doen te hebben met drie Fransche soldaten, die uit Duitschland ontvlucht waren. Voor den Burgemeester geleid, bleken zij te zijn J. Rouzand, chef de bureau van een handelshuis in Buenos Ayres; E. Nicouland, Slotenmaker te Arras; en L. Lamicault, molenaar te Luyneus. De beide eersten waren gehuwd en behoorden tot de Fransche infanterie. Zij waren gevangen gemaakt 16 Februari 1915 in de Argonnen. De laatste, ongehuwd, behoorde tot de koloniale troepen en was krijgsgevangen gemaakt 28 Dec. 1914 in de Argonnen. Zij verklaarden 16 dagen geleden ontvlucht te zijn uit het gevangenkamp Meschede in Westfalen en steeds des nachts gereis te hebben. Den 27en October passeerden zij den overweg bij het station Lichtenvoorde-Groenlo, waar zij bemerkten op Hollandsch grondgebied te zijn. In den nacht van 27 op 28 Oct. kwamen ze hier langs het gemeentehuis, verbleven dien nacht in het veld te Zieuwent, waar ze den volgenden dag werden aangehouden. 't Spreekt vanzelf, dat de arme drommels hier gelegenheid kregen, om zich flink te restaureren, waarna ze overgebracht werden naar den commandant te Groenlo, die hen heden morgen naar den consul te Rotterdam deed brengen."

uit: Gelderse Bode 30 oktober 1915

Proces- Verbaal

In den avond van Woensdag den Zevenentwintigsten October 1900 en vijftien, ten omstreeks 7 ure, kwam de landbouwer Jan Wolters geboren te Lichtenvoorde 14 September 1880, wonende te Zieuwent op de Heideweert onder de gemeente Lichtenvoorde nij aan mijne woning mededeelen, dat in de nabijheid zijner woning in het veld, drie hem onbekende manspersonen naar zijne meening bedelaars, aldaar een vuurtje stookten.

Onmiddelijk heb ik Feike Hoekstra, Gemeente Veldwachter, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter mij met den Jachtopziener Johannes Martinus Terburg, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, wonende te Lichtenvoorde derwaarts begeven. Ter plaatse gekomen, zagen wij dat aldaar drie ons onbekende manspersonen om een brandend vuurtje lagen, eenige oude zakken als bed gebruikende.

Door ons aangesproken vernamen wij dat het vreemdelingen earen en vermoeden wij al direkt dat het Fransche of Russische Militairen waren, daar èèn hunner bij onze komst dadelijk de militaire houding aannam.

Eèn hunner verklaarde ons desgevraagd dat zij in Duitschland gewerkt hadden en dat zij nu werk zochten in Nederland.

Door ons verbalisanten werd hun beduid, dat zij ons moesten volgen, waaraan zij bereidwillig voldeden, tem doel hebbende hun voor den Heer Burgemeester van Lichtenvoorde Hulpofficier van Justitie te geleiden.

Aan den Heer Burgemeester deelden zij mede, dat zij Fransche militairen waren en dat zij uit het gevangenkamp te Meschede Westfalen, Duitschland waren ontvlucht. Op last van den Heer Burgemeester werden bedoelde personen bij den Bakker Knippenborg te Lichtenvoorde onthaald op boterhammen met worst koffie en melk. Na afloop werden zij onder een verder verhoor door den Heer Burgemeester onderworpen.

Aan den Heer Burgemeester gaven zij op genaamd te zijn:

No. 1 Jozef Rouzoud Chef de Bureau van een Handelshuis te Buenos Ayres Argentinië, geboren te Prades, dep. de l'Ariege, Frankrijk, oud 31 jaar, gehuwd, 16 Februari 1915 krijgsgevangen gemaakt door Duitschers in de Argonne, behorende tot het 20ste Regiment Infanterie 4e Comp.

No.2 Emmanuel Nicoulaud, slotenmaker te Arras, nabij Calais, Frankrijk, geboren te Parijs 17 November 1887, gehuwd, eveneens op 16 februari krijgsgevangen gemaakt door de Duitschers in de Argonne, behorende tot het 33ste Regiment Infanterie 32 ste Comp. 2de Bat.

No.3. Louis Lamicault, korenmolenaar te Luynens, Frankrijk, geboren aldaar 6 Augustus 1895, ongehuwd. Op 16 Februari 1915 krijgsgevangen gemaakt door de Duitschers in de Argonne behorende tot het 8e Regement Koloniale Troepen, 1ste Comp.

Na verhoor zijn bedoelde personen op last van den Heer Burgemeester dien zelfden avond door eerste verbalisant per Tram naar de Militaire Commandant naar Groenlo gebracht, vanwaar zij den volgenden dag, zijnde 28 October 1915 naar de Fransche Consul te Rotterdam zijn gebracht.

En hebben wij hiervan op onzen ambtseed opgemaakt en geteekend dit proces-verbaal.

Gesloten te Lichtenvoorde 30 October 1915
w.g. F.Hoekstra
J.M.Terburg

REACTIES OP ONZE VORIGE PERIODIEK

Naar aanleiding van de in het vorig nummer (20) gepubliceerde foto's betreffende schoolklassen en personeel van de schoenfabriek H.B.Sterenborg zijn een aantal reacties binnengekomen. Deze zullen we hierbij weergeven.

Als eerste de aanvulling en correcties op de invulling van de namen van de personen welke voorkomen op de foto van het 50 jarig jubileum van de schoenfabriek H.B.Sterenborg. Deze aanvullingen of correcties worden op een nieuw compleet blad weergegeven, waarbij de gewijzigde nummers zijn gekenmerkt met een sterretje (*). Zie volgende blad.

Wat betreft de schoolfoto uit 1906.

Dit moet naar zeggen van onze informanten niet zijn de R.K.School, daar deze er in 1906 nog niet was, doch de Openbare School aan de Dijkstraat, nu "den Diek". Deze werd gebouwd in 1887.

De R.K. Jongens en R.K. Meisjesschool werden in gebruik genomen op 1 oktober 1912.

De R.K. Jongensschool stond aan de Patronaatsstraat, naast het patronaatsgebouw en het latere KJC-gebouw.

De R.K. Meisjesschool stond aan de Rapenburgsestraat achter het klooster.

Hiermee kom ik dan aan de laatste opmerking. Het betreft de schoolfoto uit 1916 (met klas 5 en 6).

Zoals ik hiervoor reeds opmerkte lag de R.K. Jongensschool, aan de Patronaatsstraat en niet aan de genoemde Ganzenmarkt.

Onze verontschuldiging voor de foute informatie bij deze foto's. Aanvullingen betreffende de personen op deze foto's zijn niet binnengekomen.

Mocht u nog op- of aanmerkingen en aanvullingen hebben geeft u deze dan s.v.p. op aan: G.J.A.Eppingbroek, Koekoekstraat 16, 7102 AZ Winterswijk. Telefoon 05430-15408.

G. J. A. Eppingbroek

50 JARIG JUBILEUM VAN DE SCHOENFABRIEK H.B.STERENBORG

In het jaar 1925 bestond de schoenfabriek H.B.STERENBORG (HBS) 50 jaar. Dit werd onder anderen gevierd met een kerkdienst in de R.K.Kerk. Na deze dienst werd een foto gemaakt van het personeel. Hierbij een gecorrigeerde lijst van personen welke op deze foto voorkwamen. De foto's en eerste lijst zijn geplaatst in periodiek nummer 20. Gecorrigeerde of aangevulde nr's zijn gekenmerkt met *.

1*	H.Hubers	55.	Toon Wekking	109.	
2.		56.	Hendrik Wekking	110.	
3.		57*	Gerrit Rensink	111.	Anna Oonk
4.	Bernard Ebbers	58.		112.	Anna Polman
5.		59.		113.	
6.		60.	Hein v.d.Berg	114.	B.Oonk
7*	H.Wolters	61.		115.	
8.		62.	Gerrit Lurvink	116.	
9*	H.Sterenborg	63.	Clara Jacops	117.	Cornelis v. Eten
10*	J.Holweg	64.	Marie Jacops	118.	
11.		65.	Cato Nijpels	119.	Peter Lensink
12*	Gerrit Masselink	66.		120.	
13.		67.		121*	Herman Buiting
14.		68*	xx van Harxen	122.	
15.		69.	Maria Spanjer	123.	J.Lensink(Verboom)
16.		70.	Anna Spanjer	124.	Paul Lensink
17.		71.	Bernard Gries	125.	R. Lurvink
18.		72.	.. Berendsen	126.	
19.		73.		127.	
20.	Riek Lenderink	74*	.. Nijenhuis	128*	Willem Wansing
21.	.. Kolkman	75.		129.	
22.		76.		130.	
23.	.. Bosch	77.		131.	
24.	H. Ponds	78.		132*	Holweg-Rasing
25.		79.		133*	Willem Elferink
26.	.. Zonderland	80.		134*	xx Bleumink
27.		81.	T. Huinink	135.	.. Wildenberg
28.		82.		136.	
29.		83.	Bernh.Eppingbroek	137.	
30*	xx Stammerd	84.		138.	
31.	Th.Sterenborg	85.		139.	
32.	H. Sterenborg	86.	Theo Lurvink	140*	
33*	A.te Brake	87.	.. Elferink	141.	Cor.v.Wijngaarden
34.	.. Fourie	88.	Pillen/Slatman	142.	(Boer) Meekes
35*	Striekwold	89.		143.	
36.		90*	B.Wekking	144.	H.Harmsen
37.		91*	xx Holweg	145.	
38.		92*		146*	xx Korthout
39*	W. Kruip	93.	Marie Holkenborg	147.	
40.	Bette Nijs	94.	.. Hubers	148*	Jan Oonk
41.	Leis Cuyk	95.	Marie Hummelink	149*	xx ten Have
42.	.. v.d. Pillen	96.	Riek Ebbers	150.	.. Fiering
43.	.. Hummelink	97.	Betsy Marsselink	151.	
44.	Leo v.d.Pennen	98.		152*	xx Wiesman
45*	xx Sprenkelder	99.		153.	B.Fiering
46.		100.		154.	Frans Huinink
47.	..ten Have(Mekes)	101.		155.	J. Wekking
48.		102.	M.Holweg	156.	.. Holweg
49*	xx Elferink	103.		157.	.. Heuzinkveld
50.		104.	Anneke v.d.Berg	158.	
51*	xx Weijers(Schat)	105.	M.Jansen	159.	
52*	xx Marsman	106.	Riek Eppingbroek	160.	
53*	xx van Eten	107.	A.van Harxen	161.	
54.		108.	Marie Buitink	162.	Jan Frank
163.	Hendrik Hillen	164...	Seesink	165.	.. Heuzinkveld?

DE KATERSHORST door Kapelaan F.A. Kolkman

De liefde voor onze oude geboortegrond, waarop, voor zover de historie kan nagaan al meer dan 2000 jaar lang mensen hebben gewoond, doet ons weer de pen ter hand nemen. Er zijn historische aanwijzingen vooral vondsten bij opgravingen, dat de streek rond Katershorst, gelegen midden tussen de corkel Roorlo - Zelhem - Groenlo in Christus tijd en daarna moet bewoond zijn geweest.

Allereerst woonden er de Kelten, waarvan we plaatselijk het minst weten. Dan kwamen de Franken, een Germaanse stam. Deze Franken woonden in plaatsen die 'Heinen' heetten. De voornaamste hoeve of nederzetting heette 'Salu' waar de plaatselijke vorst woonde, die 't oppertoezicht had over de omwonende Franken.

Zo zit in 't woord Oldenzaal, oude Sala, oude plaats der Franken. In onze streken lag 'Sala-heim', plaats van Sala de voornaamste hoeve en werd het tegenwoordige Zelhem. Nog herinner ik in dit verband aan Asen-heim, plaats der Asen afgoden, dit is ons tegenwoordige Azewijn. Deze Salische Franken hebben ook in Zieuwent en rond de Katershorst gewoond. Het schijnen echte nomaden en zwervers te zijn geweest, die de bossen, avontuur en oorlogen beminden. Ze streven tegen elkaar en later in de Romeinse legers.

In de jaren 400 - 500 na Christus zijn de Franken naar het zuiden getrokken door Brabant en België heen en vestigden zich voor goed in Noord Gallie in Frankrijk. Al spoedig werden ze daar sterk en de Franken hebben de naam op heel Frankrijk overgedragen. Na de Franken vestigden zich de Saksen in de Achterhoek. Maar deze Saksen hebben maar een paar eeuwen de geweldige kracht der Franken lang en hevig aan den lijve moeten ondervinden, toen één der grootste koningen uit het zuidelijke Frankenland, Keizer Karel de Grote, hen onderwierp. We blijven echter voorlopig nog eens bij de vestiging der Saksen in onze streken en met name bij de Katershorst.

Al eerder heb ik opgemerkt, hoe de streeknamen Boerle en Espelder ten Noorden van de Katershorst duiden op zeer oude Saksische nederzettingen.

Ik wil er dit keer nog iets aan toevoegen, wat ook zeker de oudheid aanduidt, namelijk nog drie boerderij-namen.

Ten eerste Schutte aan de beek: op het Schutte woonde van ouds degene, die 't vee moest schutten, onderdak brengen, wat in de markegrond, 't Ruurlose broek verdwaald was. Ten tweede Scholte. Dit is de schout

Oude benamingen rond de oude Katershorst duiden op geslachten en volken uit de alleroudste bewoners, de Saksen, een volk wat uit de richting Drente - Overijssel ook de Gelderse Achterhoek is binnengetrokken tot aan Terborg - Doetinchem. We kennen in de Achterhoek Ratum -- in Overijssel Reutem. Zo eveneens Varsseveld, Zinderen, Grol. maar in Overijssel en Drente een Vasse, Zenderen, Grol.

Met de trek naar elders namen deze volken de namen hunner vroegere woonplaatsen mee. We kennen ook in Zieuwent en omstreken echte oude Saksische namen als 'Liekspier' lange balk naast 't slop waaronder het lijk kwam te staan, 's morgens voor het uitgedragen werd.

'Het 'rekken' is een beschot uit latten, achter in de hooiwagen.

'Een eernd maken' een boodschap verzinnen om een bezoek te doen.

'Trao' een pad door vee of mensen gevormd in sneeuw of te midden van rietgewas. 'Stiepel' is middeler, tussenpaal voor de achterdeur.

'Empig' is gauw geraakt. 'Bentel' is hoepel, vaak van hout, om een vat of voerbak. 'Helf' is steel, handvat van een bijl.

Zo zijn er meerdere oude, echt saksische benamingen, veel in Zieuwent en Ruurlo - Zieuwent gebruikt, waar ook de Katerhorst lag.

Maar er is fond de Katerhorst nog meer wat op oudheid duidt.

Wie vroeger de Katerhorst heeft gekend, weet dat er ten noorden een hoop grote stenen lag, nu door de omliggende boeren weggehaald voor hoekstenen of funderingen. De oude Saksen in de 4e en 5e eeuw gebruikte deze stenen voor een 'holtink' of 'boerbank', een gerechtsplaats op de markegronden waar rond een grote uitgeholde steen, de richters zelf op een steen zaten, omgeven door dikke zware eiken. Deze plek of buurtschap werd boerbank of boerle genaamd. Zo ligt ten noorden van Katershorst nog een buurtschap wat tot op onze dagen Boerle heet. De grote stenen die er zeker vroeger lagen en de naam 'boerle' wettigen zijn ~~weg~~. Hier zeker een sterke aanwijzing dat er reeds in de 5e eeuw oude heidense voorouders hebben gewoond.

Nog op een andere benaming of streekaanduiding wil ik wijzen namelijk 'Het Espelder' Elders in onze Saksische streken komt voor Espelo, dat bos van Espen betekent. Esp is populier. Ook nu nog, maar vroeger meer, groeiden bewesten het Espelder langs de beek veel peppels.

Anderen proberen espelder af té leiden van Hessenlo - woud der Hessen. Hessenwegen zijn in de achterhoek bekend. Er zijn er die beweren dat in 29 na Chr. volgens Tacitus zelfs de Chamaven een onderdeel der Hessen waren.

Deze volksstam trok op plumpe ossenkarren door onze streken en ook door Zieuwent. Hier en daar bleven er wat achter in bossen en op hoogten. Het is mogelijk dat er in oude tijden gewoond hebben op het tegenwoordige Espelder.

Hoe komen we aan de naam 'Kool's', een betiteling die drie boerderijen dragen. Waarschijnlijk is het samenkoppeling en verkorting van 1 Koe - holders of 2 koe - holt.

.....Het is tegenwoordig zo, dat schoonheids-commissie's en overheids-instanties vaak voorschrijven hoe de huizen mogen gebouwd worden, maar in vroegere eeuwen waren het de rijke Landheren, en adellijke familie's, die met zeer veel voorschriften en bepalingen hun onderhorigen lastig vielen. Het ging er altijd om, hun eigen macht en bezit te vergroten en de kleine luiden kort en klein te houden.

Zo deden ook de Koe-holders span-trekdiensten met hun koe en ploegden er hun kleine akkers mee. Mogelijk is ook, dat daar, waar nu de Koolk-huizen staan, geen zwaar hout groeide en ook niet aangeplant mocht worden, in tegenstelling met het zware slaghout dat rijkelijk rond de Katershorst groeide. Zo zag men rond de koolkshuizen licht houtgewas -koeholt- dat wel met een koe weggesleept kon worden. Toch heeft in later eeuwen ook daar zwaar eikenhout gestaan, maar toch altijd schitterde de heerlijke Katerhorst, waz boven dezen uit. En altijd waren het de wenden en schattingen van vele buurgronden van de Katerhorst, die hun vooruitgang belemmerden.

Eindelijk rond 1700-1800 is het waterrijke Ruurlose broek en de Eibergse markegrond vooral het Grolse veld verdeeld, verkocht en aan eigenaren toegewezen. Eerst betaalde men nog markrecht, later kon men het kopen, dikwijls voor weinig geld. Toen aldus ook de eigen gronden van de boeren rond de Katerhorst toenamen, begon men zich wat veiliger en zekerder te voelen.

„Kerk-
historie.....”
P.31

“Het Hoenderboom” nummer 4 vermeldt op pag. 20 nog: uit “De Geldersche Bode”. 1901 Notaris van Eekelen te Winterswijk zal op wo. 10 juli 's morgens 10 u. op de “Katershorst” te Zieuwent ten verzoeke van de burgemeester **Basten Batenburg** publiek verkopen: 21 percelen hooigras: 1 bij het huis op de Klein Katershorst, 1 in den Pol, 2 op de oude huisplaats van Groot Katershorst 6 percelen hooigrond in Lieveidsche maat, 15 percelen hooi op de **Kleine Katershorst**voorts 11 percelen rogge op **Groot Katershorst**”.

Er kwam zelfs een wedijver met de Katershorst, er groeide een afkeer voor de eeuwenlange onderhorigheid. Zo weet men nog te vertellen, dat in de vorige eeuw in gemene lasterpraat aan de heer Barten Batenburg, laatste eigenaar van de boerderij Katerhorst, werd medegedeeld dat de toenmalige boer op zijn gude havezathe niets uitvoerde en zeker heel wat meer belasting kon opbrengen. De heer kwam eens kijken. Toen is het op een heftige woordentwist uitgelopen.

Al meer gronden werden daarna verkocht en tenslotte wilde niemand meer wonen op de oude Katershorst. De slimme boer had zijn doel bereikt, maar we willen dit niet als een edele handelwijze bestempelen.

Hoe het ook zij, en wat precies de eigenlijke oorzaak geweest is, willen we hier niet uitmaken, maar de oude boerderij, die nog vrij sterk gebouwd was, is afgebroken en enige tientallen jaren later zijn alle gronden zwaar eikenhout verkocht. De gronden kwamen nu geheel in handen van de omliggende boeren. Het zware eikenhout, wat er nog stond kocht Nahuis uit Groenlo.

Nog een laatste historische krabbel over "Den Hammerman".

De boerderijnaam Hammerman, ook gelegen onder de oude Katerhorst, is waarschijnlijk al zeer oud. Nog zijn er twee boerderijen die deze naam dragen. Deze beiden stammen af van het oude, thans gesloopte klein Hammerman. De meeste boeren rond de Katerhorst hebben dat oude huisje nog wel gekend. Het was nog het type van een echt oud, los hoes, met alleen binnenmuren van gevlochten wand. Dit huis was zeker twee eeuwen oud. Toch willen we niet beweren dat daar Hammerman het eerst heeft gewoond. Immers op de "Kranenkamp" ten oosten van de Katerhorst heeft ook een Hammerman gewoond. Het zegt ons, dat de naam Hammerman zeer oud is. In de historie wordt de oude Katerhorst het eerst genoemd als "stenen koepel" door een uitgestrekte visserij omgeven. Als dan in de broeklanden het water te hoog stond en men daar het wild niet kon achtervolgen. gingen de heren als ze eens op 't kleine slot kwamen vissen. Daarvoor hadden ze grote visnetten, om grachten en plassen af te zetten. De visnetten, werpnetten en vishaken worden in het oud Duits 'Hamen' genoemd. Het waren toenterijd nogal kostbare dingen, die de heer van Katerhorst aan een zijner omliggende boeren in bewaring gaf en ook om deze dingen goed te onderhouden.

De meest nabij gelegen bewoners moeten toen geweest zijn, de boerderij "Katerhorst", Kolkman, dat zuiderlijker aan de weg heeft gelegen, Klein Hammerman, thans afgebroken, Broekman, Bulten, thans Jan Krabbenborg, "Nijland" in Bekkenweide gelegen, thans ook afgebroken. Op de Kranenkamp in de weide, lag toendertijd nog een boerderijtje "Hammer Lambert" geheten, de eigenlijke naam was 'te Poele'. Deze zijn allen verhuist naar Amerika rond 1800. En de "Koningstoel" met de Domeinplaats, ten Brundel.

Ook in 't latijn spreekt men van 'Hamus' vashaak. De oude adellijke heren kenden vroeger en schreven ook vaak latijn, en het is niet te ver gezocht dat de man die het hamen bewaarde, de hamenman of hammerman is genoemd. Ik wil hier nog bij vermelden dat de historicus E. Stegeman in zijn geschriften over het kerspel Winterswijk schrijft dat in 1600 in deze streken, Dinxperlo en Bredevoort grote wolfsjachten werden georganiseerd. Bij deze jachten werden op bepaalde goed uitgekozen punten netten gespannen waarin de wolven op gedreven zich vast liepen, en dan werden afgemaakt. Als de wolvenplaag ook in het Ruurlose broek te groot werd, als runderen en schapen door deze wildvraten werden verscheurd zullen ook de mensen van de Katerhorst zich hebben te weer gesteld en werd het grote hamen gehaald bij den Hammerman voor de wolvenjacht in het Ruurlose broek. Wanneer we zo de oude tijden zien met hun moeilijkheden en levenswijze dan is er niets begerens waardigs in gelegen. Wat groot was is verdwenen, de oude Katershorst. Maar wat klein was en nietig heeft zich ontwikkeld tot een gezonde bestaansmogelijkheid tenminste in normale tijd, het zijn de boerderijtjes rond de Katerhorst. Maar ze zullen het goede uit den ouden tijd niet vergeten en dat is dat de heer van de Katerhorst als tegen prestatie voor hun diensten en onderhorigheid hen beschermde tegen plunderingen van vreemde troepen en soldaten, en dit is ook eeuwenlang een geweldige plaag en angst geweest op het platte land rond Grol en Winterswijk en wat vooral moet gewaardeerd worden is het katholieke geloof wat mede door Katerhorst heeft kunnen blijven leven onder de bevolking tot op onze dagen. Zo vergaat de grootheid dezer aardse dingen, maar niet het huis wat Christus stichtte en het geloof in hem.

Zie ook :

F.A. KOLKMAN

kapelaan - Rijsen

" KERKHISTORIE IN HET HART VAN DE ACHTERHOEK "

= drie eeuwen zielzorg in drie buurtschappen =

- EERREVELD - ZIEUWENT - MARIENVELDE - door Antoon Vos

Hoofdstuk II De Katershorst als Schuilkerk (1675 - 1750) blz. 24 t/m 37

HOOFDSTUK II

DE KATERSHORST ALS SCHUILKERK (1675 - 1750)

Inhoudsopgave:

1.	Voorwoord	1
2.	Excursie naar Gescher ..	2
3.	Excursie naar de Schansen ..	4
4.	Straatnamen in Lichtenvoorde..	6
5.	Woning mej.Venderbosch ..	7
6.	Stadspoorten in Lichtenvoorde	9
7.	Het "Hof" ..	13
8.	Begrafenissen ..	15
9.	Oud liedje uit Lichtenvoorde..	17
10.	De koningsteen ..	18
11.	Bierbrouwerij Harreveld ..	18
12.	Krijgsgevangen tijdens WO.I ..	19
13.	Reacties vorige periodiek ..	21
14.	De Katershorst ..	23

Adressen:

Vereniging voor Oudheidkunde Lichtenvoorde

A.J.Vos—voorzitter

Patronaatstraat 43 tel.: 75326

A.E.M.Kuiper—secretaresse

van Ruysdaelhof 9 tel.: 71030

J.F.W.Buijnink—penningmeester

Rapenburgsestraat 15 tel.: 71396

A.W.M.Polders—redactie periodiek

Brechtstraat 3 tel. 74107

Vereniging voor Oudheidkunde
te Lichtenvoorde.

Opgericht 28 oktober 1971.

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013